

АРХЕОГРАФСКИ
ПРИЛОЗИ

35

NATIONAL LIBRARY OF SERBIA
ARCHEOGRAPHICAL DEPARTMENT

ARCHEOGRAPHICAL PAPERS

35

Belgrade 2013

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОГРАФИЈУ

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ

35

Београд 2013

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

СВЕТЛАНА ЈАНЧИЋ, главни и одговорни уредник (Београд)
Проф. др ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ, уредник (Београд)
ВЛАДАН ТРИЈИЋ, секретар Одбора (Београд)
Проф. др АКСИНИЈА ЏУРОВА (Софија), инострани члан САНУ
АНАТОЛИЈ ТУРИЛОВ (Москва), инострани члан САНУ
РАДОМАН СТАНКОВИЋ (Београд)
КАТАРИНА МАНО-ЗИСИ (Београд)
Др ЈАСМИНА НЕДЕЉКОВИЋ (Београд)
Доц. др ДРАГАНА НОВАКОВ (Београд)
Мр ДРАГАН ПУРЕШИЋ (Београд)

EDITORIAL BOARD

SVETLANA JANČIĆ, editor-in-chief (Belgrade)
TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ, Ph.D. Associate Professor, editor (Belgrade)
VLADAN TRIJIĆ, secretary of the board (Belgrade)
AKSINIA DŽUROVA (Sofia), SASA foreign member
ANATOLY TURILOV (Moscow), SASA foreign member
RADOMAN STANKOVIĆ (Belgrade)
KATARINA MANO-ZISI (Belgrade)
JASMINA NEDELJKOVIĆ, Ph.D. (Belgrade)
DRAGANA NOVAKOV, Ph.D. Assistant Professor (Belgrade)
DRAGAN PUREŠIĆ, MA (Belgrade)

РЕЦЕНЗЕНТИ

АНАТОЛИЈ ТУРИЛОВ, инострани члан САНУ
Проф. др ВОЈИН С. ДАБИЋ
Проф. др ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ
Проф. др МИРОСЛАВ ТИМОТИЈЕВИЋ
Доц. др ИРЕНА ШПАДИЈЕР

REVIEWERS

ANATOLY TURILOV, SASA foreign member
VOJIN S. DAVIĆ, Ph.D. Associate Professor
TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ, Ph.D. Associate Professor
MIROSLAV TIMOTIJEVIĆ, Ph.D. Professor
IRENA ŠPADIJER, Ph.D. Assistant Professor

Публиковање овог броја *АРХЕОГРАФСКИХ ПРИЛОГА*
остварено је уз финансијску помоћ Министарства просвете и науке Републике
Србије и Министарства културе и информисања Републике Србије

САДРЖАЈ/CONTENTS

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Зоран Ранковић

ПРИЧАСТАН У НЕДЕЉУ ПАСХЕ 11

Zoran Ranković

THE COMMUNION HYMN IN THE PASCAL WEEK 18

Татјана Субоџин-Голубовић

ПРАЗНОВАЊЕ Св. КОНСТАНТИНА И ЈЕЛЕНЕ У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ СРБИЈИ
(ПРЕМА СРПСКИМ МИНЕЈИМА XIII И XIV ВЕКА) 21

Tatjana Subotin-Golubović

THE REVERENCE OF ST. CONSTANTINE AND HELENA IN MEDIEVAL SERBIA
(ACCORDING TO SERBIAN 13th AND 14th CENTURY MENAIA) 46

Мирослав Лaziћ

ИЗМЕЂУ ПАТРИОТИЗМА, ПОБОЖНОСТИ И ТРГОВИНЕ:
МОТИВИ ИЗДАВАЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ БОЖИДАРА ВУКОВИЋА 49

Miroslav Lazić

BETWEEN PATRIOTISM, PIETY AND COMMERCE:
MOTIVES FOR THE PUBLISHING ENTERPRISE OF BOŽIDAR VUKOVIĆ 94

Анђела Григорјевна Хачаянц

СЕРБСКИЈ МОЛИТВЕНИК НАЧАЛА XVII ВЕКА В СОБРАНИИ
НАУЧНОЈ БИБЛИОТЕКИ САРАТОВСКОГ ОСУДАРСТВЕННОГ УНИВЕРСИТЕТА 103

Анђела Григорјевна Хачаянц

СРПСКИ МОЛИТВЕНИК С ПОЧЕТКА XVII ВЕКА У ЗБИРЦИ
НАУЧНЕ БИБЛИОТЕКЕ САРАТОВСКОГ ДРЖАВНОГ УНИВЕРСИТЕТА 111

Љупка Васиљев

ТРИ РУКОПИСНЕ КЊИГЕ СРПСКОГ ПИСАРА АВАКУМА ИЗ ТРИДЕСЕТИХ ГОДИНА XVII ВЕКА ... 113

Ljupka Vasiljev

THREE MANUSCRIPTS BY THE SERBIAN SCRIBE AVAKUM
FROM THE FOURTH DECADE OF 17th CENTURY 121

Мирјана Сџојановић

СИМВОЛ ВЕРЕ АТАНАСИЈА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ
У РУКОПИСНОЈ ЗБИРЦИ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ 145

<i>Mirjana Stojanović</i> ATHANASIUS OF ALEXANDRIA CREED SYMBOL IN MANUSCRIPT COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY OF SERBIA	154
--	-----

<i>Александар Беклић</i> „БОГУМИЛСКИ“ ПОВЕЗ – ЈЕДАН ИСТОРИЈСКИ ФАЛСИФИКАТ	157
<i>Aleksandar Beklić</i> „BOGOMIL“ BINDING – A HISTORICAL FORGERY	166

<i>Љиљана Пузовић</i> СИНЂЕЛИЈА ВЛАДИКЕ ГЕОРГИЈА ПОПОВИЋА, ИЗДАТА ТЕМИШВАРСКОМ СВЕШТЕНИКУ ТОМИ ПАВЛОВУ	169
<i>Ljiljana Ruzović</i> CERTIFICATE OF GEORGIJE PPOVVIĆ, SERBIAN ORTHODOX BISHOP OF TIMISOARA, GRANTED TO PRIEST TOMA PAVLOV	178

ИЗ СЛОВЕНСКЕ АРХЕОГРАФИЈЕ

<i>Димитрије М. Калезић</i> РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ	185
<i>Dimitrije M. Kalezić</i> MANUSCRIPT HERITAGE	191

<i>Димитрије Бојдановић</i> ПРОГРАМ НАУЧНИХ ИСТРАЖИВАЊА АРХЕОГРАФСКОГ ОДЕЉЕЊА ЗА 1971/75. ГОДИНУ	193
---	-----

ПОРТРЕТИ

<i>Љиљана Пузовић</i> ВЛАДИМИР АЛЕКСЕЈЕВИЧ МОШИН (1894–1987).....	211
--	-----

КРИТИКЕ И ПРИКАЗИ

<i>Јована Сјанојловић</i> КЊИГА О СРПСКОЈ МИНИЈАТУРИ 16. И 17. ВЕКА.....	227
---	-----

ПРАЗНОВАЊЕ СВ. КОНСТАНТИНА И ЈЕЛЕНЕ У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ СРБИЈИ (ПРЕМА СРПСКИМ МИНЕЈИМА XIII И XIV ВЕКА)

ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ*

Апстракт: Служба светом цару Константину и његовој мајци Јелени ушла је у састав најстаријих српских минеја XIII и XIV века. Два најстарија преписа сачувана су у рукописима бр. 361 Архива САНУ и бр. 647 Народне библиотеке Србије у Београду. Упоредени су структура и састав обеју служби, као и текстолошке одлике преписа. Мада се истраживање темељи на ова два преписа, уведени су и неки други преписи XIV века да би се што боље представио репертоар химнографских текстова који су улазили у састав поменуто Службе. Све службе које се у овом раду разматрају разликују се у свим раније поменути елементима, што показује да у српској богослужбеној пракси тог доба није постојала строга једнообразност.

Кључне речи: Цар Константин, Јелена, хришћанство, служба, рукопис, минеј, препис, текстологија.

Флавије Валерије Аурелије Константин, римски цар од 306. године, био је један од оних људи који су у историји света оставили неизбрисив траг. О њему и времену у коме је живео, о времену које је обликовао, постоје бројна истраживања те се чини да се о њему све зна.¹ Па ипак, постоје и теме које још увек нису у довољној мери истражене. Пре него што пређемо на једну од њих – а то је рецепција његовог култа у српској средини у средњем веку и литургијски текстови који га прате,

* Татјана Суботин-Голубовић, Филозофски факултет, Београд, tsubotin@f.bg.ac.rs. Овај рад настао је у оквиру пројекта *Хришћанска култура на Балкану у средњем веку: Византијско царство, Срби и Буџари од 9. до 15. века*, евиденциони број 177 015, који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ О Константину и његовом времену постоји богата литература те ћемо поменути само неколико новијих публикација: Averil – Hall 1999; de Palma Digeser 2000; *The Cambridge Companion to the Age of Constantine* 2006.

поновићемо неке основне чињенице из његове биографије. Константин, син Констанција Хлора, који је у време његовог рођења био високи римски официр, и Јелене, жене ниског порекла (неки извори чак наводе да је била кћи крчмара), родио се између 271. и 273. године нове ере у римском граду Наису, данашњем Нишу. Сматра се да је брачна заједница његових родитеља, због различитог друштвеног статуса, највероватније имала форму конкубината.

Долазак на власт Диоклецијана (284–305) означио је крај нестабилности и бројних криза које су потресале Римско царство током трећег века наше ере. Овај цар увео је систем тетрархије – владавине два августа и два цезара, а један од цезара (тј. царава нижег ранга) био је управо Константинов отац Констанције Хлор. Константин је образовање добио на Диоклецијановом двору у Никомедији, чиме је уведен у круг људи блиских цару, а то је уједно значило и да му је обезбеђено напредовање у каријери. После очеве смрти (306. г.) Константин је од цара Галерија добио титулу цезара и области Римског царства које су раније биле под влашћу његовог оца, а од 324. године Константин је владао као једини цар. Међу многим његовим подухватима посебно се истиче оснивање, на месту старог Византиона, града који је у то време био назван Новим Римом, а касније је у част свога оснивача преименован у Константинопољ. За Словене је овај град имао посебан значај па су га они већ врло рано почели називати Цариградом. По Константиновој заповести у Јерусалиму је, на месту на коме је Христ био сахрањен, саграђена Црква светог гроба, која и данас представља једну од највећих светиња целокупног хришћанског света.

Доношење Миланског едикта о верској толеранцији (313. г.) изменило је слику римског света и далекосежно је утицало не само на будућу историју Европе већ и целог света. Престали су прогони хришћана, што је новом верском учењу пружило могућност да се неометано развија и учвршћује. Главни извор за податке о животу цара Флавија Валерија Константина је спис *De vita Constantini* Јевсевија Кесаријског, необична мешавина похвалног слова и житија. Њих двојица су се и лично познавали, те нема сумње да је та чињеница нашла одраза и у Јевсевијевом спису.² Чувена визија у којој се Константину пред битку са Максенцијем

² Barnes 1981; Burchardt 1983 (постоје и друга издања, али нама је ово било доступно). Издања Јевсевијевог текста: Eusebius 1902; Eusebius von Caesarea 2007 (са упоредним немачким преводом).

приказао крст од светлости који је сијао изнад сунца помиње се управо у овом спису. Сукоб на Милвијском мосту у Риму – Максенцијева погибија и Константинов тријумф (312 н. е.) постали су основ на коме је Константин градио своју власт. Не сме се заборавити ни важна чињеница да је Константин 325. године сазвао Први васељенски сабор који се одржао у Никеји. Задатак Сабора био је да разреши проблем догматских неслагања која су у то време потресала александријску Цркву. На том Сабору осуђено је Аријево учење, објављено је двадесет правила и проглашен је Символ вере. То су све били први кораци у институционалном и правном уређењу нове државне религије.

У календару православне цркве цар Флавије Валерије Константин и његова мајка Јелена прослављају се или помињу више пута током године. Два најважнија празника јесу Крстовдан (14. септембар) – када се обележава проналазак Часног Крста на коме је Господ био разапет и Помен св. цара Константина и мајке његове Јелене (21. мај). Септембарски празник Крстовдан установљен је да би се обележила два важна догађаја. Први је био проналажење Часног крста на коме је Исус био разапет. Према већ поменутом животопису који је саставио Јевсевије, Константин је желео да пронађе пећину у којој је Христ био сахрањен и да на том месту подигне цркву. Приликом потраге за Христовим гробом, пронађен је и крст, који је постао значајна реликвија хришћанског света. Проналазак крста приписује се Константиновој мајци Јелени. Није тачно познато када се то догодило али се, на основу посредних наговештаја, закључује да је то могло бити између 317. и 326. године. Празник Воздвижења Часног крста првобитно је био везан за Јерусалим, а као датум за његово обележавање назначен је 14. септембар. Данас се тога дана заправо обележавају два догађаја везана за историју Крста. Први је његово проналажење, а други је повратак његов из Персије у време цара Ираклија (610–641). Крст је првобитно био смештен у цркви коју је Константин подигао на месту где је Христ био сахрањен. Реликвије везане за Христово страдање имале су посебан значај и вредност за све хришћане, те су и честице Часног крста биле на великој цени. И Стефан Немања је поседовао честицу Крста, о чему недвосмислено говори његов син и биограф Стефан Првовенчани.³ Но осим тога, у календарима богослужбених књига које су биле у употреби

³ Стефан Првовенчани 1988, 82: „И опет га врати свети Симеон са часним својим благословом сину својему, дав му часни и животворни крст Господњи, на ком би

у српској цркви током средњег века појављују се још два датума везана за Константиново име: Оснивање Цариграда (11. мај) и Појава Часног Крста над Јерусалимом у Константиново време (7. мај). Као што се из овог кратког прегледа види, већина датума везаних за обележавање догађаја везаних за цара Константина припада месецу мају. Мада су оснивање Цариграда и појава Крста над Јерусалимом били датуми који се односе на локалне догађаје, и они су посредством византијских извора ушли у српску рукописну традицију.

Ми ћемо се, због обиља расположивог материјала, у овом раду ограничити на службу 21. маја – службу Светом цару Константину и његовој мајци Јелени. Препис ове службе налази се већ у саставу најстаријег српског празничног минеја, рукописа бр. 361 Архива САНУ.⁴ Овај рукопис преписан је око средине XIII века, а његов настанак посредно се везује за скрипторијум манастира Студенице. Служба Братковог минеја (Народна библиотека Србије бр. 647) налази се у млађем делу рукописа, оном који је преписан у другој четвртини XIV века,⁵ а по својим структурним и текстолошким одликама блиска је Академијиним препису. Трећи препис службе који смо укључили у ово истраживање налази се у рукопису бр. 145 манастира Хиландара из четрдесетих година XIV века, што значи да је он по времену настанка близак млађем делу Братковог минеја.⁶

Обе службе, и септембарска и мајска, заступљене су већ у најстаријим сачуваним српским минејима. Прелиминарни увид у расположиви материјал показао је да су обе службе у структурном и текстолошком погледу од великог значаја за проучавање српских литургијских (химнографских) зборника у средњем веку. Због обиља материјала одлучили смо да у овом раду посебну пажњу посветимо мајском празновању Константина и Јелене. Овај празник је сразмерно касно посведочен у писаним изворима, тек од IX века. Његов настанак везан је несумњиво за Цариград, а могло би се претпоставити да су у његовом уобличавању пресудну улогу одиграли монаси Студитског манастира. Познати су аутори појединих химнографских састава који су ушли у састав службе.

распет Владика грехова наших ради, који је сам, владајући, носио о врату својем и којим је побеђивао непријатеље своје ...“.

⁴ Богдановић 1982, 65 (са старијом литературом).

⁵ Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић 1986, 340–345.

⁶ Богдановић 1978, 93.

Химнографске текстове који су ушли у састав ове службе писали су Византије – цар Лав Мудри (886–912), цариградски патријарх Методије, а Теофан је саставио канон.⁷ Методије и Теофан били су активни управо средином деветог века те је јасно да су они у највећој мери заслужни за уобличавање службе у њеном најстаријем виду. У будућа истраживања ове службе свакако треба укључити и релевантни грчки материјал, пошто појава нпр. различитих седалних после треће песме канона указује на чињеницу да је постојао већи број химнографских текстова који су се могли наћи на одређеном месту у оквиру службе, па је самим тим постојала и могућност индивидуалног састављања службе.

Службе Академијиног рукописа и Братковог минеја међусобно су блиске по структури и саставу. Обе службе имају једноставну вечерњу са по три стихире четвртога гласа на „Господи вазвах“, а Братков минеј има додату још једну стихиру осмога гласа. На јутрењу се поје Теофанов канон осмога гласа, с тим да се у појединим песмама појављују различити ирмоси, нпр. у трећој, шестој и деветој песми. У трећој песми канона у рукопису САНУ 361 има само назначено да ту треба појати седален, али текст није исписан; у Братковом минеју исписан је цео текст седална (трећега гласа). На шестој песми оба преписа имају кондак, без икоса. Светилни који су исписани после канона различити су. Братков минеј на самом крају службе има додату још једну стихиру осмога гласа. Мада је хиландарски рукопис по времену настанка близак мајском делу Братковог минеја, његова служба Константину и Јелени разликује се у великој мери од службе у Братковом минеју. У саставу хиландарске службе налази се много више текстова него у две претходно помену-те. Хиландарски препис службе који смо укључили у ово истраживање посебно је интересантан; служба је проширена текстовима којих нема у друга два рукописа, а на самом крају службе исписано је и кратко упутство преузето из типика. Највеће изненађење је трећа редакција превода оних текстова који су заједнички у сва три преписа. Један од изразитих примера разлика у преводу јесте кондак који се у служби налази после шесте песме канона: и не само то, него се чини као да је кондак хиландарског рукописа некаква мешавина прве две варијанте.

⁷ Мирковић 1961, 244–245.

САНУ 361	НБС 647	ХИЛ 145
<p>ко(н)д(акъ) . глас(ь) . ѿ.</p> <p>Костандинъ д(ь)н(ь)сь съ мат(е)- рию кленою <u>кр(ь)сть</u> <u>въбавлакта</u> . <u>всевѣрно</u> <u>дрѣво</u> всѣх(ь) <u>юдек</u> <u>сбирающе</u> . <u>вроужик</u> велико въ бранехъ . <u>велико</u> ц(а)ремь <u>пави</u> <u>се знаменник</u> <u>страшно</u> кр(ь)сть истинны .</p>	<p>ко(н)д(акъ) . глас(ь) . ѿ.</p> <p>Костантинъ д(ь)н(ь)сь съ м(а)т(е)рию клѣною . <u>кр(ь)ста павлактъ</u> <u>въсеч(ь)ст(ь)но</u> <u>дрѣво</u> . все же жиди приводеци <u>юдинъ</u> <u>июда</u> то приноситъ . нас(ь) во ради показа се зна- меник <u>велик</u> <u>прѣвѣч(ь)ны</u> и <u>страш(ь)ныи</u> .</p>	<p>ко(н)д(акъ) . глас(ь) . ѿ.</p> <p>Квнстантинъ д(ь)- н(ь)сь съ матерію еленою <u>кр(ь)сть</u> <u>павлактъ</u> <u>всеч(ь)стно</u> <u>дрѣво</u> <u>все</u> <u>юдек</u> <u>призвавши</u> . <u>вроужик</u> <u>въ</u> <u>кстъ</u> въ бранехъ <u>ц(а)ремь</u> . <u>насъ</u> во ради <u>пави</u> <u>се знаменник</u> <u>велик</u> <u>прѣвѣч(ь)но</u> <u>ѿжасно</u> .</p>

Посебно је интересантно стање у канону који се поје на јутрењу. Осим већ поменутих различитих ирмоса, у појединим песмама измењен је и редослед неких тропара, нпр. у трећој, петој и шестој песми канона. Ове структурне и садржинске разлике канона у појединим преписима ове службе биће тема истраживања које ће уследити накнадно, при чему ће се посебна пажња посветити могућности да је, осим Теофановог, постојао бар још један канон чији су се тропари појединих песама уклопили у канон какав се налази у старијим српским преписима службе. Исто тако, посебну пажњу захтева анализа превода у ова три преписа службе. Посебно је интересантно повремено комбиновање две варијанте старог са новим преводом појединих саставних делова службе Константину и Јелени, којим се одликује хиландарски препис службе. Неке примере издвојили смо тиме што смо их подвукли у упоредном издању све три службе.

Циљ овог рада био је да се, осим анализе службе која текстуално прати култ светих и равноапостолних Константина и Јелене, покаже и које се све теме могу наметнути приликом истраживања једне овакве сложене химнографске структуре. Да би се текстолошке и структурне разлике најбоље могле пратити, у додатку доносимо упоредно приређен текст *Службе Констѡитину и Јелени* према САНУ 361, НБС 647 и Хиландар 145. Приликом припреме текста држали смо се одређених правила, те су тако речи скраћене а под титлом разрешаване у округлим заградама, док су скраћенице без титли разрешаване у угластим заградама. Натписана слова спуштана су у основни ред без икаквих ознака. Писарске грешке обележене су знаком узвика у округлој загради.

САНУ 361	НБС 647 (Братков минеј)	ХИЛ 145
<p>м(есе)ца тог(о) .кѣ. ц(а)- ра костандина и клене м(а)т(е)ре кго веч(ерь) на г(оспод)и в(ь)звах(ь) . ѡс .ѡ. ст(ихи)ры гл(а)с(ь) .Ѧ.</p>	<p>въ .кѣ. костан'тина . и матере кго клѣны . веч(ерь) . на г(осподи) възвах(ь) . ѡс .ѡ. ст(ихи)ре гл(а)с(ь) .Ѧ. под(обьнь) дастъ знамен(ик) .</p>	<p>м(е)с(е)ца тогожде .кѣ. с(ве)т(и)хъ великих(ь) ц(а)реи и равноап(о)- с(то)лъ константина и елене . ст(ихи)ры глас(ь) .Ѧ. под . дас(ть) . знамен .</p>
<p>Ороужик крѣпкоу . крал(к)ви дас(ть) н(а)- шемоу кр(ь)сть твои ч(ь)ст(ь)ны . имже ц(а)р(ь)ствова на земли праведно . въ вѣрѣ ц(а)р(ь)ства небесаго спод[о]ви с м(и)л(о)- с(ь)рдикъ си . имже м(и)л(ось)рде твою смотреник славимъ ис(оу)се всемоген сп(а)се д(оу)шамъ н(а)шимъ .</p>	<p>Ороужик крѣп'ко ц(а)реви нашемоу дас(ть) . кр(ь)сть твои ч(ь)ст(ь)н' . имъ ц(а)- р(ь)ствова на земли . правед'но сивъ вѣроу . и ц(а)р(ь)ства н(е)в(е)- снаго спод(о)бы се м(и)- л(о)с(ь)рдикъ си . съ ним'же ти чл(о)в(ѣ)- колюбноу с'мотреник славимъ . ис(оу)се м(и)- л(о)ст(и)вы и сп(а)се д(оу)шамъ нашимъ .</p>	<p>Ороужик крѣ'пко ц(а)рю нашемоу далъ кеси . кр(ь)сть твои чѣстныи . имже ц(а)- р(ь)ствова на земли праведно просивъ благочестикъ и ц(а)- р(ь)ствоу н(е)в(е)сномоу сподоби се м(и)л(о)- ср(ь)дикъ твоимъ . тѣмже ти чл(овѣ)- колюбноу смотреник славимъ . ис(оу)се . сп(а)- се д(оу)шамъ нашимъ .</p>
<p>Дастъ м(и)л(ось)рде <u>бл(а)говѣрномуу ты</u> <u>слоузе</u> соломоу прѣмоудрость . строить <u>д(а)в(и)д(о)воу</u> <u>крѣпость</u> . и ап(о)с(то)- льскоу исправленик . такъ ц(а)рь ц(а)р(ь)- ствоующимъ г(оспод)ь всѣмъ . с нимже ти м(и)л(ос)рде смотреник славимъ ис(оу)се всемоген сп(а)се д(оу)- шамъ н(а)шимъ .</p>	<p>Дастъ чл(о)в(ѣ)- колюб'че <u>бл(а)гоч(ь)-</u> <u>ствовоу ти оугодни-</u> <u>коу</u> . прѣмоудрость соломоу и <u>д(а)в(и)довоу кротость</u> . ап(о)с(то)льскоу <u>правовѣрык</u> . такъ ц(а)- рь ц(а)ремъ . г(оспод)ь г(о)сподьствоующимъ с' ним'же ти м(и)л(о)- с(ь)рднок смотреник славимъ . ис(оу)се м(и)- л(о)стивы и сп(а)се д(оу)шамъ н(а)шимъ .</p>	<p>Далъ кеси чл(овѣ)- колюбче <u>бл(а)-</u> <u>гочствоу твоемоу</u> <u>оудникоу</u> соломоновоу моудрость <u>д(а)в(и)-</u> <u>довоу кротость</u> . и ап(осто)льскоу <u>православик</u> . такъ ц(а)- рь ц(а)рь . и г(оспо)- д'ствующимъ всѣмъ г(оспод)ь . тѣмже ти чл(овѣ)колюбноу с'мотреник славимъ . ис(оу)се всесил'не сп(а)- се д(оу)шамъ нашимъ .</p>

Ты прѣвоѣ покорѣва
форфирѣу слави .
 ц(а)ра . ц(а)роѣ
 волею х(ри)с(то)воу
 б(о)г(о)разоумивъ . како
 ц(а)ра всѣхъ . творца
 всѣ зачало исто и
 власть . како имѣ
 въ себѣ . тѣмъ же те
 х(ри)с(то)любъче . ц(а)-
 р(ь)с(тво) оуправиль
кси . ис(оу)се м(и)л(ос)-
 рде . сп(а)се д(оу)шамъ .
 н[а]ш[имъ] .

слав(а) . прѣвѣ . на
 стих(ь) . въ ѡх(таицѣ) .

Крѣви покорѣва
форфирѣу пр(и)сно
 паметь . ц(а)роѣ волю
 х(ри)с(та) тыи познавъ
 б(о)га же и ц(а)ра всѣхъ
 бл(аго)д(а)т(е)ла
 вѣсакѣмѣу начелоу и
 власти прѣвольшаго .
 тѣмъ ти х(ри)столюбъче .
ц(а)р(ь)ство оуправиль
ис(оу)съ м(и)л(ос)тивыи .
 сп(а)съ д(оу)шамъ
 нашимъ .

сл(а)ва и н(ы)нѣ
 бо(городичьнъ) на стихъ .
 въ ѡх(таицѣ) . ѿ . и с(ве)-
 томоу гл(а)с(ь) . ѿ .

Рад(о)уи се костанѣтине
прѣмоудре . правѣвѣрию
источникъ . напакъ вѣсе-
гда сладкыми водами
под(ь)слънъчноу
вѣсоу . рад(о)уи се
 корѣнкѣ ѡт[ъ] негоже
 прозевѣ плодъ . питаѣ
цр(ь)к(ь)въ х(ри)с(то)-
воу . рад(о)уи се похвало
 конѣцѣмъ славѣне
 хр(и)стианьскимъ
 ц(а)ремъ прѣвѣкѣ радоуи
 се радости вѣсѣмъ
 вѣрнымъ .

Прѣвѣкѣ повиноуѣ еси
багрѣницоу присно-
помнимыи ц(а)роѣ во-
лею х(ри)с(то)ви того
познавъ б(о)га . и како
 ц(а)ра всѣхъ . бл(а)-
 г(о)датѣла повѣды
 творѣ всакѣмѣу , начелоу
 и власти належешии .
 ѡт[ъ]соудѣ тебѣ хр(и)-
 столюбче , ц(а)р(ь)-
 ство исправиль кѣтъ .
 ис(оу)съчл(овѣ)колюбъць
 и сп(а)съ д(оу)шамъ .

ины ст(и)х(и)ры
 томоу(же) глас(ь) . ѿ .
 под . ѡ прѣславное
 чудъ .

Радоуи се константине
прѣмоудре .
православна источниче .
наганяющи всегда
сладкими водами
подѣсл(ь)нъчноу вѣсоу .
 рад(о)уи се кореню .
 ѡт[ъ] негоже прозевѣ
 плодъ питѣющи цр(ь)-
квѣ х(ристо)воу . рад(о)-
 уи се похвало конѣцѣмъ
 славне . хр(и)стианьскимъ
 ц(а)ремъ прѣвыи .
 рад(о)уи се радости
 вѣрнымъ .

<p>-----</p>	<p>-----</p>	<p>Рад(о)уи се клено в'семирнаа . паже кр(ь)- стѣ х(ристо)вѣ на земли павльшиа . егоже безаконии іоу҃деик съкрыше . просвѣщающа и ѡс(ве)- щающа люди г(оспод)не богатые . те молимъ кр(ь)стоносице славнаа . ѡ насъ творещихъ твою паметь пом(о)ли се .</p>
<p>-----</p>	<p>-----</p>	<p>Блешмъ радости твоѡ причестники х(рист)е . константїна и еленоу҃ . прѣславно показалъ еси прѣльстѣ възнавидѣвшоую . и твоѡ доброты въжданѣвшек . и ц(а)р(ь)ствоу҃ н(е)б(е)- сномоу҃ сик сподобилъ кеси бл(а)гочьство прѣвѣ на земли слове . ц(а)р(ь)ствовавшее мановеникѡ ти .</p> <p>слав(а) глас(ъ) . ѿ . Богатыхъ даровъ лоучьшаа прикѣтъ ѡт[ъ] в(ог)а . ц(а)рю дрѣжавным константинѣ великимъ . доврѣ въсѣмъ прѣбылъ кеси . ѡзарив бо се зарею прѣс(ве)- т(а)го д(оу)ха . ѡт[ъ] сілвестра с(ве)- щенника с(ве)щенникѡ</p>

<p>-----</p>	<p>-----</p>	<p>ВЪ Ц(А)РЕХЪ ГАВИЛЪ СЕ ЕСИ НЕПОВѢДИМЫ ВЪСЕЛЕНОУЮ ІАКО ДАРЪ ДАЛЪ КСИ ЗИЖДИТЕЛЮ СВОЕМОУ . И Ц(А)Р(Ъ)- СТВОУЮЩІИ ГРАДЪ БЛ(А)ГОЧЪСТИВЫ ТЪМЪ ЖЕ МОЛЕ НЕПРѢСТАИ Х(РИСТ)А Б(ОГ)А . ДАРОВАТИ ВСѢМЪ ТВОРЕЩИМЪ ПАМЕТ ТВОЮ . ІАКО ДРЪЗНОВЕНІЕ ИМѢК . СЪГРѢШЕНИКМЪ УСТАВЛЕНІЕ И ВЕЛИЮ М(И)Л(О)СТЬ .</p>
<p>-----</p>	<p>СЛА(ВА) И Н(Ы)НІА БО(ГОРОДИЧЬНЪ) .</p>	<p>И Н(Ы)НІА . БО(ГОРОДИЧЬНЪ) . АЩЕ КЄ(ТЬ) ПОС(ТЬ) . АЩЕ ЛИ НЫ ПРАЗ(НИ)КОУ . КРЪСТОУ БО(ГОРОДИЧЬНЪ) . Г(ЛА)С(Ъ) . Ъ.</p>
<p>-----</p>	<p>-----</p>	<p>ЕГДА НѢСКВРЪННА АГНИЦА . ВИДѢ СВОЕГО АГНЬЦА НА ЗАКОЛЕНИК ІАКО ЧЛ(ОВѢ)КА ВОЛЕЮ ВЛѢКОМА РЫДАЮЩИ ГЛА(ГОЛА)АШЕ БЕСЧЕДНОУ МЕ ГАВИТИ НИНА ТЪЩИШИ СЕ . ТЕБЕ Х(РИСТ)Е РОЖДЪШЕК . ЧТО СЕ СЪТВОРИЛЪ ЕСИ ИЗБАВИТЕЛЮ ВСѢХЪ . УБАЧЕ ПОЮ И СЛАВЛЮ . ТВОЮ . ПАЧЕ ОУМА ЖЕ И СЛОВА . КРАИНКЕ БЛ(А)ГОСТЬ ЧЛ(О)В(Ѣ)КОЛЮБЪЧЕ .</p>

<p>-----</p> <p>за (о)҃҃т(ра) . на б(ог)ь г(оспод)ь . троп(арь) и стихов(и) . пот .</p>	<p>-----</p> <p>на . (о)҃҃тр . б(ог)ь г(оспод)ь троп(арь) с(ве)т(ом)оу . сѣд(альн)ь д(ь)неви .</p>	<p>троп(арь) глас(ь) . ѿ. Кр(ь)ста твоего въразъ на н(е)в(е)си видѣвъ . и тако павль зъваник не ѡт[ъ] чл(о)в(ѣ)къ прикмъ . иже въ ц(а)рехъ ап(о)с(то)лъ твои г(оспод)и ц(а)р(ь)- ствоующии градъ въ роуцѣ твое прѣложи . егоже сп(а)са и въсегда въ мирѣ . м(о)лими б(о)городице кдине чл(о)вѣ)колюбче .</p>
<p>кан(онь) гл(а)с(ь) . ѿ. п(ѣ)с(ьнь) . ѿ. ерм(о)с(ь) .</p>	<p>ка(но)҃҃н(ь) . гл(а)с(ь) . ѿ. п(ѣ)с(ьнь) . ѿ . ирм(о)с(ь) .</p>	<p>канон(ъ) с(ве)т(ы)мь въ иже поставим(ъ) . ѿ. с(ти)хъ . пѣс(ь)н(ь) . ѿ. глас(ъ) . ѿ . ирмос(ъ) .</p>
<p>Водоу прошьд(ь) тако по соух(оу) .</p>	<p>Водоу прошьдъ тако по соухоу . изъ к҃҃҃пѣ тьска зла извѣжавъ израильтѣнинь въпиаше . избавителю б(ог)оу н(а)шемоу . покмь славьнь во . прс .</p>	<p>Водоу прошьдъ тако по соух(оу) . изъ ег҃҃птьска зла извѣжавъ . из(раи)- льтѣнинъ въпиаше . избавите се .</p>
<p>Небесны кдине ц(а)роу . ц(а)роующоу грѣхи въ мнѣ . слоужителю твою м(о)л(и)твами . смѣреннѣ . мою д(оу)- шоу свободи .</p>	<p>Кдине н(е)в(е)снь ц(а)- роу . ц(а)роующаго грѣха н(ы)на иже въ мнѣ . слоужителю жителю твою м(о)- л(и)твами . смѣреноу мою д(оу)шоу свободи .</p>	<p>Кдине н(е)в(е)сныи ц(а)роу . ц(а)р(ь)- ствоующи грѣхъ нинѣ на мнѣ твоихъ оугодъникъ м(о)л(и)- твами смѣреноу ми д(оу)шоу свободи .</p>

<p><u>Вишнаго рачитель</u> <u>бывъ</u> ц(а)роу костандине . ц(а)р(ь)- ства цр(ь)кви . все бо м(о)ле се <u>пр(ѣ)ч(и)сто</u> <u>вѣровавъ</u> <u>послоужева</u> .</p> <p>Свѣтомъ просв(е)щена бл(а)жиль те . тьмоу <u>невѣд(ѣ)ннѣ</u> вставила кси въ истиноу б(о)гомоудра клено . присно ц(а)реви великомоу поравота .</p> <p>б(огородичнь) . Двьри б(о)житаго свѣта въстока . вт[ь]врьзи ми <u>двьри</u> покапаннѣ . и см(ь)р(ь)тоносна грѣха избави ме ходатаиствомъ ты б(огороди)це .</p> <p>п(ѣ)с(ьнь) . ѿ . ерм(о)с(ь) . Ты кси оутвържденик притекающимъ ты г(оспод)и . ти же .</p>	<p><u>Вишнаго быс(ть)</u> <u>рачитель</u> . бл(а)жене костан'тине . ц(а)- ра ц(а)р(е)ви всѣхъ <u>вл(а)д(и)цѣ</u> <u>мыслию</u> . <u>прѣч(и)сто вѣровавъ</u> <u>послоужи</u> .</p> <p>-----</p> <p>б(огородичнь) . Дв(ь)рь въстока б(о)ж(ь)ствнаго . вт[ь]врьзи ми <u>врат(а)</u> покапанню . и вт[ь]вратъ сьмр'тонос'наго грѣха . ходатаиствоу сьизбави ме вл(а)д(ы)ч(и)це .</p> <p>п(ѣ)с(ьнь) . ѿ . ерм(о)с(ь) . Нѣс(ть) с[вѣ]та тако г(оспод)ь . и нѣс(ть) правед'на тако б(ог)ъ н[а]шь . югоже поють вса тварь . нѣс(ть) бо с(вѣ)та пач[е] .</p>	<p><u>Горьнѣго бывъ</u> <u>рачитель</u> ц(а)- рьствна . бл(а)жене константине . ц(а)рю всѣхъ и вл(а)д(и)- <u>цѣ</u> <u>оумомъ</u> <u>чистомъ</u> <u>вѣровавъ</u> <u>послѣжилъ</u> <u>кси</u> .</p> <p>Свѣтомъ вблѣстѣвши се богоначелнымъ тьмоу <u>неразоумнѣ</u> вставила еси въ истиноу . б(о)гомоудра елено и прилежно ц(а)рю вѣкомъ поравотала еси .</p> <p>б(огородичнь) . Дв(ь)ри б(о)ж(ь) ств(ь)наго въстока вт[ь]врьзи ми <u>дв(ь)ри</u> покапаннѣ . и вт[ь] вратъ сьмр'тоноснааго грѣха . ходатаиствомъ сии избави ме вл(а)д(и)ч(и)це .</p> <p>пѣс(ь)н(ь) . ѿ . ермос(ь) . Н(е)в(е)сномоу кроугоу врьхоутворче г(оспод)и . и цр(ь)квалъ зиждителя . ты мене оутвърди въ любви свои . желаніемъ си краси . и вѣрнымъ оутвърждение . едине чл(овѣ)кол(ю)вч(е) .</p>
---	--	---

Сп(а)сеник и вроужик
с(ве)ток неповѣдимок .
кр(ь)стианомь оупваник .
кр(ь)ста ч(ь)ст(ь)наго
кр(ь)стианомь зависть
ты гави се . в(о)жикемь
палимь рвеникемь
б(о)гобл(а)ж(е)н(е) .

Х(ри)с(то)ви се
вѣдавѣши . на ньже
всоу надеждоу
взложьши . с(ве)т(а)го
мѣста донде . на немьже
чьс(ь)т(ь) и стр(а)сти
въплъщ се прикти .
прѣм(и)л(о)стиве .

Дарь небес(ь)ны
оулоучити тыщю
бл(а)гоу б(о)-
гомоу дре послѣдовави
д(оу)х(о)вы . wt[ь]чею
прѣданною льсть .
с(ве)тымь д(оу)хомь
быс(ть)

С(ве)щеннаго житиѧ
и пр(ѣ)ч(и)стаго
wt[ь]падъ . примѣсихъ
се сметомь . и
всоужденъ вьсь быхъ .
приживѣши . соудию .
wt[ь] всака соудѧ избави
ме м(о)литвами си .
сѣд(альн)ь . поканно .

Въздании н(е)б(е)сныхъ
оулоучити потыщавъ се .
тѣмь зовоушомъ б(о)-
гомоу дре послѣдова .
и с(ве)т(о)моу встави
w(ть)че прѣдания
льсти . и свѣтило д(оу)-
хомь б(о)жикемь вы(сть) .

Сп(а)с(ь)нок вроужик .
неподвижимоу повѣдоу
хр(и)стианомь
оупваник . кр(ь)ста
ч(ь)ст(ь)ного крикма
завистию . ты гави
б(о)жикемь палима
рченикемь б(о)гобл(а)-
женаѧ .

во(городичьн)ь .
С(ве)щеннаго житиѧ
wt[ь]падъ пр(ѣ)ч(и)-
стаѧ . примѣсихъ се
скотѣхъ и всоужень
вѣсь створень быихъ .
приживѣши соудию .
всесоужденнаго избави
ме и сп(а)си ме .

Възданїи н(е)б(е)сныхъ
оулоучити потыщалъ
се кси . тѣмь же
зовоушомоу
б(о)гомоу дре
послѣдовалъ еси и
тымь вставилъ кси
wt[ь]чьскык прѣданык
льсти . и свѣтильникъ
д(оу)хомь б(о)ж(ь)-
ствнымь былъ кси .

Х(ристо)ви прилѣпивѣши
се . и на нь всечстнаѧ
всоу възложьши
наждедѣ . с(ве)щеннаго
его мѣста достигла
еси . вь нихъже прѣчистык
стр(а)сти . въплъщ се
прѣтрупѣ прѣблагы .

Сп(а)сѣнок
вроужик . неразримоу
повѣдоу . хрїстїанскоу
наждоу крьсть
чьстныи завистию
скръвеныи ты гавила
еси . б(о)ж(ь)ствнымь
wпалѣма желаникемь
б(о)гоблаженаѧ .

С(ве)щенна житїѧ
wt[ь]падъ прѣч(и)-
стаѧ приложихъ се
скотомь . и всоужденъ
вьсь быхъ . паже соудию
рождѣшиѧ всакого
всоуждениѧ избави и
сп(а)си ме .

<p>сѢД(альнь) . поканно -----</p>	<p>сѢД(альнь) гл(а)с(ь) . ѿ. под(обвьнь) . вѣрѣ в(о)жи . Новы тьи выс(ть) д(а)в(и)дѣ дѣломь . рогъ сѣвршень изъ лицаныи . на ц(а)р(ь)скыи врѣхѣ ты масла . помаза д(оу)- хом(ь) те славѣне . просвещено же слово и г(оспод)ь юдоу же приктѣ и скипетръ ц(а)р(ь)ство неб(е)снож . подак намь велию м(и)л(ос)ть .</p>	<p>сѢД(альнѣ) . глас(ъ) . ѿ. под . скоро вар . Благонарочитаа память твоа . гавльши се намь . озаряетъ коньце в(о)г(о)разоу мѣа свѣтомь . константѣне в(о)годѣхновенне ты бо въ ц(а)рехъ бл(а)- гочьстивѣ показа се . законы н(е)б(е)снаго ц(а)- ря съблюдѣ . тѣмже молбамы своими избави нас(ъ) ѡт[ъ] напасти .</p>
<p>-----</p>	<p>-----</p>	<p>повтори слав(а) и н(ы)ня бо(городичнѣ) . Обновила еси пр(ѣ)ч(и)- стаа . в(о)жествнымь рождѣством си истлѣвшеи стр(а)стьми . земльнорядныхъ мрът- внное соущество . и въздвигла еси все ѡт[ъ] сѣмръти, къ жизни нетлѣнна . тѣм же те по дѣгоу ѡблажаемъ вси . д(ѣ)во прѣславнаа, како же прорекла еси . кр(ь)стово(городичнѣ) . д(ѣ)во всенепорочнаа . м(а)ти х(рист)а б(о)га . ѡроужикъ проиде твою прѣчистоу д(оу)шоу . егда распинаема видѣ волею . с(ы)на и б(о)га своего . егоже бл(а)го(о)сл(о)- венаа молеци непрѣстаи . прощеникъ сѣгрѣшеникъмь намь даровати .</p>

<p>п(ѣ)с(ьнь) .Ѧ. Оуслишах(ь) г(оспод)и слоух(ь) твои збогах се .</p>	<p>п(ѣ)с(ьнь) .Ѧ. ирмос(ь) Оуслышах(ь) г(оспод)и смотрениа твоюго таиноу . разоумѣхъ дѣла твоа . и прославиль твою бож(ь)ство .</p>	<p>пѣс(ьнь) .Ѧ. Зслышахъ г(оспод)и смотрѣнїа .</p>
<p>Съ нев(е)се те тако павла оуловы х(ри)с(т)ь б(ог)ь констандине(!) . наоучаетъ те ц(а)ра гласоук . кѣдиночистин .</p>	<p>Съ н(е)б(е)сь тако павла те . дрѣвле оулавляетъ х(ри)с(т)ь б(ог)ь . константине наоучаетъ . цара того кѣдиног чисти .</p>	<p>Съ н(е)б(е)се тако павла те древле . оулавляетъ х(ри)с(т)ь г(оспод)ъ . константине . наоучаетъ те . ц(а)рѣ кѣдиног сего почитати .</p>
<p>Свѣтломь знаменикъмь бл(а)жене . те звѣздамь сл(ь)нце(!) . wzари . свѣтило те wzрачениимь показе те .</p>	<p>-----</p>	<p>Прѣсвѣтлымь знаменїем тѣ бл(а)жене звѣздами . х(ри)с(т)ь сл(ь)нце wzараетъ . и свѣтильника те wzрачениимь показа .</p>
<p>Образомь б(о)- голюбвзне . и с(ве)- тими дѣпаньми достославна . бл(а)жена ты кси створена . тѣмже вѣрно те чтемь .</p>	<p>Образомь б(о)голюбвз'на . с[ве]тлыми дѣпаньми до(сто)слав'наа бл(а)- жена быс(ть) . тѣм'же вѣрою те славимь .</p>	<p>И wzразы б(о)голюбива и б(о)жествными дѣанїи достопод(о)- бна . <u>блаженаа была</u> <u>еси сего ради вѣрою те</u> <u>почитаем(ь) .</u></p>
<p>-----</p>	<p>-----</p>	<p>Ивлѣши съкрвеноую дѣты многими . б(о)ж(ь)ствноюю повѣдоу кр(ь)ста . еюже сп(а)сем(ъ) се и вѣсввскык прѣласти избавихом се .</p>

Д(оу)шоу мою
просвѣти . ѿмраченноу
прѣгрѣшеникъмъ .
сл(ъ)нца прижившиа .
праведнаго присно
д(ѣ)во .

п(ѣ)с(ьнъ) . ѿ . ермос(ь) .
Оутрънююще въпикъмъ
ти м(ило)с(ьр)де . ти бо
кси в(ог)ь н(а)шь .

Оутръневавъ к
незаходимому сл(ъ)-
нцоу . в(а)д(и)це ц(а)-
роу в(о)гомоу дре свѣта
испълкванъ быты .

Любовию свръшеною
и м(и)л(о)стию . тако
форфиру носеще
въсели се въ вишнее
ц(а)р(ь)ствикъ .

Съчета се съ
анг(е)лы бесплѣт(ъ)ними
клена . в(о)гопослужева .
добрими си дѣланьми

бо(городичьнъ) .

Д(оу)шоу мою
взари ѿмраченую .
прѣгрѣшени сл(ъ)нце
родившиа правед'нок
пр(и)снод(ѣ)вага .

п(ѣ)с(ьнъ) . ѿ . ермос(ь) .
Оутрънююще въпикъмъ
ты г(оспо)ди сп(а)си ны
тыи бо кси в(ог)ь н(а)-
шь . развѣ бо тебе
много в(ог)а не знакъмъ .

Оутръневавъ къ
незаходещому сл'нцоу
и в(а)д(и)цѣ ц(а)роу
в(о)гомоу дре . свѣта
испълкнъ быс(ть) .

Съчета се съ ликы
клѣна бесплѣт'ныхъ .
в(ог)оу послужьшии .
добрими дѣланьми
своими .

бо(городичьнъ) .

Д(оу)шоу мою
взари . ѿмраченую
сѣгрѣшенїи . паже сл'нце
рождѣшиа праведнок
присно дѣво .

п(ѣ)с(ьнъ) . ѿ . ермос(ъ) .
Оутр'нююще въпиемъ
ти сп(а)си .

Оутръневавъ къ
незаходимому сл(ъ)-
нцоу и в(а)д(и)цѣ .
ц(а)рю в(о)гомоу дре .
свѣта испълненъ былъ
еси .

Съвъкоупи се съ
бесплѣтными
елено . ликостоанїи
в(о)гови оутодивши .
добродѣтельными сво-
ими дѣланїи .

Любовию и
свръшенымъ
милованиемъ тако
порфирую вдѣвши се .
въселила се кси нинѣ въ
вышнѣнъ ц(а)рствиа .

<p>бо(городичьнь) . Д(ѣ)в(и)це д(оу)- шоу мою вч(и)сти вт[ь] скверьныи и сласти тѣлеснѣхъ ми . и змииною . напастыю .</p>	<p>Д(ѣ)в(и)це д(оу)шоу мою вчисти . вскверьнѣноу сластѣми телеснѣными . и <u>зминомь</u> <u>искоушениемь</u> .</p>	<p>бо(городичьнь) . Д(ѣ)во д(оу)шоу мою вчисти вскверьнѣноу сластѣми тѣлесными . <u>навѣтомь зминомь</u> .</p>
<p>п(ѣ)с(ьнь) . ѿ. ерм(о)с(ь) . М(о)л(и)твоу си пролею къ г(оспод)оу . и томѡ кдиномоу си възвѣщюу си печаль . тако зль д(оу)ша .</p>	<p>пѣс(ьнь) . ѿ. ермос(ь) . Ризоу ми подаждь свѣт'лю . вѣѣк се свѣтомь тако и ризоу . много х(ри)с(т)е б(ож)е нашъ .</p>	<p>пѣс(ьнь) . ѿ. ермос(ь) . М(о)л(и)твоу си пролею къ г(оспод)оу и томоу възвѣщюу печаль мою такѡ злѣ д(оу)ша моа наплъни се и животъ мои . адѣ приближи се и м(о)лю се тако ѡна . вт[ь] тлѣ б(ож)е мои възведи ме .</p>
<p><u>Събрь в(о)гоноснихъ</u> <u>вт(ь)щъ</u> . бл(а)женаго лика прѣславно . и тѣмь костандине раслаблѣма ср(ь)дца оутверждева . равно славима . слово рождшомѡ съпрѣстолю .</p>	<p><u>Събра в(о)гоноснѣныхъ</u> <u>вт(ь)щъ</u> . бл(а)женныи ликъ прѣслав'не . и тѣми костан'тине . всѣхъ вльноуема ср(ь)- <u>дца</u> . оутверждева кдиноч(ь)ст(ь)на словословити . съ рождшимь слово съпрѣстолю .</p>	<p><u>Събралъ еси</u> <u>в(о)гоносныхъ</u> <u>вт(ть)щъ</u> . блаженныи ликъ прѣславно и тѣми квинстантине . всѣмь <u>вбоуреаемаа</u> <u>срд(ь)ца</u> оутвердилъ еси . единочѣстна словословити рождшомоу слова . и съпрѣстолюна .</p>
<p>Жива быс(ть) вѣрою . всоуждыше се поклонити се . ч(ь)ст(ь)номоу гробоу б(о)жию . прилежно изиска . животворца кр(ь)ста . тѣмь же прикть ц(а)р(ь)ство небеснок клено .</p>	<p>Вѣровав'ши къ г(оспод)оу живоу . бытик подающаго всѣмь . мръзкыихъ соукт'ныхъ идоль . мр'твотворещаа <u>вложи(!)</u> <u>слоужениа</u> . прикть радостно ц(а)р(ь)ство клѣно неб(е)снок .</p>	<p>Вѣровав'ши въ г(оспод)а жива . иже надъ всѣми соущаго мръскыхъ и соукт'ныхъ идвалъ мрътвнаа <u>вт[ь]риноула еси</u> <u>слоужениа</u> и прикла еси радостно ц(а)р(ь)ство клено н(е)в(е)сное .</p>

<p>-----</p> <p><u>Зврачоѹи неицелно болеща гризеникъмь лютѣ яко оуязвлено неприазнно ср(ь)дце мож . д(ѣ)во твоки цѣльвѣ спод(о)- би и сп(а)си . въ те надѣющаго се . чистимы м(о)литвами си .</u></p> <p>ко(н)д(акъ) . глас(ь) . ѿ. Костандинъ д(ь)н(ь)сь съ мат(е)рию клеую кр(ь)сть въывлакта . всевѣрнождрѣво всѣх(ь) юдекъ събирающе . вроужикъ великок въ бранехъ . велико ц(а)ремь гави се знаменикъ страшно кр(ь)сть истинны .</p>	<p>-----</p> <p><u>Зврачоѹи неисцѣл'на болеща и гризеникъмь лютѣ оуяз'влено . неприаз'нѣн'но ср(ь)дце мож д(ѣ)во . и твож спод[о]би цѣл'бы и сп(а)си ме . тевѣ надѣющаго се . прѣч[и]стага твоими м(о)л(и)твами .</u></p> <p>ко(н)д(акъ) . глас(ь) . ѿ. Костан'тинъ д(ь)н(ь)сь съ м(а)т(е)рию клѣною . кр(ь)ста гавлактъ в'сеч(ь)ст(ь)- нокъ дрѣво . все же жиди приводеши кдинь иуда то приносить . нас(ь) во ради показа се знаменикъ великъ прѣвѣч'ны и страш'ныи .</p>	<p>Роукою ти вкрѣмѣми слове невѣдѣнїа глосвокою тьмоу и лютааго безбожиа воуроу иже тобою ц(а)рствовавши и шт[ъ]риноуше и додоше къ тихымь . благочестиа пристанищемь радоующе се .</p> <p><u>Ицѣли неицѣлно недоуговующе и раноу лютѣ оуловивши се лоукаваго . ср(ь)дце мое утроковице . и твоємъ ицѣлению сподоби и сп(а)си ме на те надѣющаго се <u>молба си прѣчистаа .</u></u></p> <p>ко(н)д(акъ) . глас(ь) ѿ. под . д(ѣ)ваа д(ь)н(ь)сь . Квнстантїнъ д(ь)н(ь)сь . съ матерїю еленоу кр(ь)сть гавлетъ . всечестное дрѣво все юудекъ призвавши . вроужие въ кстѣ въ бранехъ ц(а)ремь . насъ во ради гави се знамение великъ прѣвѣчное ѿжасное . икос(ь) .</p>
--	--	---

<p>-----</p> <p>п(ѣ)с(ьнь) .ѣ. Дѣти кверискик . въ пеще въбрьжены .</p> <p>Повеления твоа хране . повеления законѣ ти . <u>безаконих[ь] же разори</u> <u>впльчениа</u> выпиты бл(аго)с(ло)вь .</p>	<p>-----</p> <p>п(ѣ)с(ьнь) .ѣ. irmoc(ь) . Дѣти кврѣискик въ печи поправше пламень . дръзнувше и на росоу wг(ь)нь прѣложше погаху бл(аго)с .</p> <p>Повеления твоа <u>хране</u> . повиноук се костантинъ законоу ти . <u>безаконна разори</u> <u>пльчениа</u> . въпик г(оспод)и б(ож)е бл(аго)с(лови) .</p>	<p>Квинстантина вѣрнии съ материю почтѣмъ прор(о)ка сами словеса послушающе на кедрѣ и певки и кипарисѣ . имже стр(а)сти послѣдоваше . и всю принудеше юудѣк . показа ти людемъ великое wправдание . съкръвено с завистию и рвениемъ тѣхъ сик показаше wt[ъ] них(ъ) . сего ради всѣмъ повѣдоносно гави се . знамение велик прѣвѣчно оужасно .</p> <p>пѣс(ьнь) . Дѣти еврейски въ печи попраше пламен . дръзнувше и на росоу wгнь прѣложше въпяху . бл(аго)с(лове) .</p> <p>Твоа повелѣнїа <u>съхранѣк</u> . наслѣдѣствова твои законъ квинстантинъ . тѣмже <u>безаконоуцихъ</u> <u>низложи</u> <u>впльчениа</u> . въпню тебѣ г(оспод)и . б(ож)е бл(аго)с(лов)ень кеси .</p>
--	--	--

Дрѣво извѣкъше
всѣдостославно из гроба
пагѣбиа . погребено
завистию намаѣ шт(ь)-
крикши . посипак
все бѣси погоубывѣ .
бл(агослове)нь б(о)ж(е) .

Създанъ
добродѣтаникѣм
ср(ь)дца . цр(ь)кви
б(о)жиа . клена . цр(ь)кви
кмоу създаниа . с(ве)-
ценьства . идеже . пальтию
стр(ас)ти пр(ѣ)ч(ис)тоу
за ныи .

бо(городочьнь) .
Болею сыгрѣшихъ .
и поработи се злю
вбычаю и вбычѣи ти
м(и)лости притекаю .
сп(а)си ме пр(ѣ)ч(и)стаа
б(огороди)це .

п(ѣ)с(ьнь) . й . ирмос(ь) .
Седми седмицею .
м(оу)ч(и)тель
б(о)гочтьцемъ люте .
яко раждеже силоу .
сп(а)сьнихъ . видевъ .
творцоу изва .

Създа дѣтани б(о)ж(ь)
ствьными . ср(ь)дце
си цр(ь)квѣ б(о)жию
клена . и цр(ь)кви
кмоу . свщен'ныик
създа . и дѣже стр(а)сты
прѣч(ь)стык пальтию
нас(ь) ради . прѣтрьпѣ .

бо(городочьнь) . Болею
свою сыгрѣшак . и
порабвщень злыми
вбычани . и къ
вбыч'нѣи м(и)л(о)сти
ти притѣкаю . неначакма
сп(а)си ме пр(ѣ)ч(и)стаа
б(огороди)це .

п(ѣ)с(ьнь) . й . ирмос(ь) .
Протавакнааго на
горѣ с(ве)тѣи . и въ
коупинѣ вг'ньнѣи .
д(ѣ)в(и)чьск'ю моистѣ-
вви таино тавльшааго .
г(оспод)а поите .

Дрѣво кже всѣхъ
извѣкъше
досточюдне из рова
погывѣли . погребеное
завистнѣ . намаѣ
шт[ъ]криваеши .
погревшее бѣсы
всепоубителнык въ
вѣкы .

Дѣтани
б(о)ж(ь)ствьными
създаа еси . ср(ь)дце
свое цр(ь)к(в)ѣ б(о)г(о)ви
елено . и храмъ с(ве)-
ценны томоу създаа
еси . идеже пальтию
прѣчистык насъ ради
подъкѣтъ страсти .

Нравомъ своимъ
сыгрѣшак и
порабощень
безмѣстными
вбычани . къ вбычнѣи
твоеи н(ы)ня притѣкаю
милости . шт[ъ]чаанна
сп(а)си ме прѣс(ве)таа
б(огороди)це .

пѣс(ьнь) . й . ирмос(ь)
Седмъ седмицею
пещь хладѣискы
м(оу)ч(и)т(е)ль
б(о)гчъстивыми лютѣ
раждеже силоу
лоучшею сп(а)сенык
видель . творцоу
избавителю въпаше
дѣт(и) .

Ико форфироу
славне . прѣоукраси
се . м(и)лостію . и
 вѣнцемъ оукраси се .
 и дѣтелномъ оумомъ
прѣдложенъ шт[ъ]
земел(ъ) . и на вишнее
 ц(а)р(ь)ство поидеши .
 дѣти бл(аго)с(ло)вите .

Ико дивна любовь
 твоа . и вразъ
 б(о)жествыны . славна
 клено женьска похвало .
 мѣста дошедши такоже
 пр(ѣ)ч(ь)стною
 стр(а)сть прикѣмши .
 вл(а)д(и)це всѣхъ
 сп(а)соу . цр(ь)кви все
 добротами оукрашаша
 поюще . дѣти бл(аго)-
 словите .

Ико форпироу
слав'не прѣоукраси
 се . добродѣтели
 съвршенимъ
 оумомъ . и прѣблажень
 шт[ъ] зем'ле въ
 выш'нек ц(а)р(ь)ство и
 покши дѣт .

Беселецоу се
зреще . съ с(ы)номъ
 те б(о)гомощдримъ
 слав'на келѣно въ
 б(о)жи ц(а)р(ь)ствѣ
 х(ри)с(т)авеличакмъ . ваю
ч(ь)ст(ь)нокъ празднство .
павльшаго намъ паче
лючь сл'ньч'ныхъ .
нас(ь) просвѣщающаго
 вѣр'но поющаго
 вѣр'но поущек дѣти
 бл(аго)сл(о)в(и)те .

Ико вагрѣницею славне
вдѣав се милованикмъ .
 и тако же хламидоу
 доброу кротостию .
 вѣнцемъ оукраси
 се добродѣтели .
 съвршеномъ . оумомъ . и
 прѣставл се шт[ъ] земле
 къ вышньимъ ц(а)р(ь)-
 ствомъ зове ти с(ве)-
 ценникъ вѣспоите людик .

Беселецоу се
видеше . съ с(ы)номъ
 те б(о)гомощдримъ .
 слав'на елена въ
 б(о)жи ц(а)рствѣ .
 х(рист)а величаетъ
иже вашъ чѣстныи
праздникъ показавшаго
намъ . паче зарѣ
сл(ь)ньчныи нас(ь) .
шзаривши . вѣрно
 поущее . людик
 прѣвзно .

Ико чудно же сланик
 твоє . и вразъ
 б(о)ж(ь)ствныи .
 славнаа елена . женамъ
 похвало . мѣста
 бо дошадъ . паче
 чѣстныи стр(а)-
 сти подѣкшоую .
 вл(а)д(ы)кы всѣхъ .
 храмы добротами
 оукрасила еси въпиущи .
 людие прѣвзноси .

бо(городочьнъ).
Д(оу)шевнѣ ми
вчи . многими
 прѣстоупленьми
 вслѣпленѣи .
 в(огороди)це
 просвѣты . и оумь же
 ми оумири . и ср(ь)-
 дце . м(о)лю ти се .
възмоущенно стр(а)-
стъми различними .
 сп(а)си ме . поюща
 бл(аго)с(ло)ви .

п(ѣ)с(ьнъ) . ѿ.
 Оудиви се оубо в семь
 небо и земля . тако
 в(ог)ъ плътию пави се .
чрѣво же твоо ширше
небьсь сѣдѣла .

Гробъ идеже
 лежитъ с(ве)щенно
 и ч(ь)ст(ь)ноу ты
 тѣло коньстандине .
 сиание с(ве)тини
 и цѣломоудрно .
 приходещаго точить
 стр(а)сть и тьмоу
 вт[ь]ганѣк . свѣтомь
немрачнимь просвѣщан
въсхвалляущихъ те .

бо(городочьнъ).
Д(оу)шевнѣи мои вчи
 многими прѣстѣпленн
 вслѣпленѣи .
 в(огороди)це просвѣти .
 оумь мои оумири и
 ср(ь)дце . м(о)лю ти се
възмоушакмо стр(а)-
стъми различними и
 сп(а)си ме поюща дѣт .

п(ѣ)с(ьнъ) . ѿ. irmos(ь) .
 Възвеличимъ те
 непорочноую
 м(а)т(е)рь х(ри)с(т)а
 в(ог)а н(а)шего . юже
 всѣни д(оу)хъ прѣс(ве)-
 тыи . тебе величакмъ .

бо(городичьнъ) .
Д(оу)ше моее вчи .
 многими прѣстоупленн
 вслѣпленѣи .
 в(огороди)це
 просвѣти . ѿмъ мои
 оумири . и ср(ь)дце
 молю съсьмѣщено
сластьми
многобразными . и
 сп(а)си ме въпиюща .
 с(ве)щени . поите люд .

п(ѣ)с(ьнъ) . ѿ. irmos(ъ) .
 Ѹдиви се в семь
 и б(ог)ъ и земли
 Ѹжасьше се конци тако
 в(ог)ъ чл(о)в(ѣ)комъ
 пави се плътию . и
чрѣво же твоо быс(т)ъ
пространнѣе
н(е)в(е)сѣ . тѣм те
 в(огороди)це агг(е)лъ и
 чл(о)вѣкъ ти чинонач .

Гробъ идеже
 лежитъ с(ве)щенное
 константине . и
 чьстьное тѣло твоо .
 зарею б(о)ж(ь)ствьныхъ
 ицѣленн свѣтло
 пристоупающимъ
 всегда истачаетъ .
 страстемь различнымь
 тмоу вт[ь]гонен
свѣтомь
невечернимь . просвѣщак
въсхвалляющее те .

С(ВЕ)ТО СКОНЧАВШИ

ЖИЗНЬ СВОЮ СЪ
 С(ВЕ)ТИМИ ВЕС(Е)ЛЕ
 СЕ . С(ВЕ)ЩЕНИИ СИДЕНИ
 ВЪШИЕЕ . ѠТ[Ъ] ТОУДОУ
 ИЦЕЛЕНИИ ВСЕГДА .
 ИСТАЧАКШИ РЪКИ .

Без начела . и

БЕСМ(Ь)РТИ ІАКО Ц(А)РОУ .
 И Ц(А)Р(Ь)СТВА ВИШНАГО
 СПОД(О)БИ СЕ . КГОЖЕ
 ДРЕВЛЕ ѠПРАВДА НА
 ЗЕМЛИ Ц(А)РСТВОВАТИ
 Г(ОСПОД)И . ДАВЪЗЛЮБЪЛША
 ЦѢЛОМОУДРЬНО
 КЛЕНОУ С(ВЕ)ТОУЮ . И
 КОНСТАНДИНА ВЕЛИКАГО .
 КГОЖЕ М(О)ЛИТВАМИ .

С(ВЕ)ТОСТИЮ

СИ СКОН ЧАВЪШИ
ЖИЗНЬ . СЪ С(ВЕ)ТИМИ
 Н(Ы)НИА ВЕСЕЛИШИ СЕ .
 СВ(Е)ЩЕНИИ ИСПЛЪНЬ
 БЫВЪШИ И ПРОСВѢЩЕНИ
 И ЦѢЛЕНИ ВСЕГДА . ТѢМЪ
 ИСТАЧАКШИ РЪКЫ . И
 СТРАСТИ ПОТАПЛАКШИ .
 КЛѢНО БЛАЖЕНАА . И
 НАПАГАЕШИ Д(ОУ)ШЕ НАШЕ .

Безъ начелъне

БЕСМРЪТНЕ Ц(А)РОУ
 Ц(А)РСТВА ВЫШНААГО
 СПОД(О)БЫ . ІАКО ЖЕ
 ДРЕВЛЕ БЛАГОУСЛОВИЕНО
 ѠПРАВДА НА ЗЕМЛИ
 Ц(А)РСТВОВАТИ
 Г(ОСПОД)И . ТЕБЕ
 ВЪЗЛОУБЪЛШЕК . ВЪ
 ИСТИНОУ С(ВЕ)ТОУЮ . И
 КОСТАНТИНА ВЕЛИКАГО .
 КЮЖЕ ОУЩЕДРИ НИИ ВЪ СЕ
 М(О)Л(И)ТВАМИ

Всѣхъ творьца и ц(а)-
 ра зачѣвши въ чрѣвѣ
 Д(ѣ)В(и)ЦЕ ТЫ ПОРОДИ И
 СЕ Н(Ы)НИА ІАКО Ц(А)РОУ
 Ѡ ДЕСНОУЮ ТОМОУ
 ПРѢД(Ь)СТОИШИ ТѢМЪ
 М(О)ЛИМЪ ТЫ СЕ . ѠТ[Ъ]
 ШОУКК МЕ ЧЪСТИ ИЗБАВИ
 ВЪ ЧАСЪ СОУДЪНЫИ .
 ДЕСНЫИХЪ МЕ ѠБЪЦАХЪ
 ПРИЧЪТИ .

С(ВЕ)ТЪ СВОЮ СКОНЧАВШИ

ЖИЗНЬ . СЪ С(ВЕ)ТЫМИ
 Н(Ы)НИА . ВЪСЕЛИЛА
 СЕ КСИ . С(ВЕ)ЩЕНИИ
 И СИЛЪНЬ БЫВШИ . И
 ПРОСВѢЩЕНІА . ТѢМ
 ЖЕ ИЦѢЛЕНІИ ВСЕГДА
 ИСТАЧАЕШИ РЪКЫ И
 СТРАСТИ ПОТАПЛѢШИ
 ЕЛЕНО БЛАЖЕНАА . И
 НАПАГАЕШИ Д(ОУ)ШЕ НАШЕ .

Прѣбзначелне

БЕСМРЪТНЕ
Ц(А)РОУ Ц(А)Р(Ь)СТВИЮ
 ВЫШНЕМОУ СПОДОВИЛЪ
 ЕСИ . ИХЪЖЕ БЛАГОУСЛОВИЕНО
 ДРЕВЛЕ ѠПРАВДАЛЪ
 КСИ НА ЗЕМЛИ . ЕЖЕ
 Ц(А)Р(Ь)СТВОВАТИ
 Г(ОСПОД)И ТЕ ВЪЗЛОУ-
 БЪЛШЮ ЧИСТО . ЕЛЕНОУ
 С(ВЕ)ТОУЮ И ВЕЛИКАГО
 КОНСТАНТИНА ИХЪЖЕ
 М(О)Л(И)ТВАМИ ВСѢХЪ(Ъ)
 ѠЩЕДРИ.

Всѣхъ ц(а)ра и творца
 зачѣвши Д(ѣ)В(о)
 РОДИЛА ЕСИ . И СЕ НИИА
 ІАКОЖЕ Ц(А)Р(И)ЦА Ѡ
 ДЕСНОУЮ СЕГО ЧИСТАА
 ПРѢДСТОИШИ . ТѢМ ЖЕ
 МОЛЮ ТЕ ШОУКЕ ЧЕСТИ
 ИЗБАВИ МЕ ВЪ ЧАСЪ
 ПРА(!) . И ДЕСНЫМЪ
 ѠВЦАМЪ ПРИЧЪТИ .

свѣт(ильнъ) .

На небес(ε)хъ гавльшоу
се кр(ь)стоу . на
варьвари победоу гавивъ
прѣмоуδροмоу
костандиноу .
н(ы)нѣ х(ри)с(те)
подаждь(ь) . кралу
н(а)шемоу мироу .

свѣт(ильнъ) .

Не шт[ь] чл(овѣ)къ
быс(ть) за чл(овѣ)кы
званъ нь тако паоулю
прѣжде анг(ε)ломъ
свыше . ѡ костантине
великы . вѣрнымъ
похвало . ц(а)ремь
сл(а)вам(о)лих(ри)с(т)а .
избавиты се моуки вѣ-
рою славещимъ .

на стихъ . въ ѡхъ . ѿ.
с(вє)тѡмъ гл(а)съ . ѿ.
под . о прѣславнок
чюд(о) .

Цар(ь)ствоуки
тварию покорливок
прозрє бл(а)го
ср(ь)дце твоє прѣмоу-
дре словесно оулови
тебе словє словесикъ
ѡдръжима . и ѡзаривъ
твоя разоумъ .
бл(а)гоч(ь)стия
разоумомъ мирови
показаль кси . тако
сл(ь)нце златозарно
сигани б(о)ж(ь)ствьнага
покоушающа дѣлани .

свѣт(ильнъ) . под . жены .

Свѣтилицы просвѣ-
щыше и въселеноу
всоу . бл(а)гочьстию
вѣрою . вы гависте се въ
истиноу . б(о)говѣчанне
костантине . и елено
славнаа . иже б(о)га
възвеличившаго х(рист)а .
пѣсньми словословимъ
дивнаго въ с(вѣ)тыхъ .

на хвал(ите) . праз въ
триѡд . на с(ти)хъ д(ь)-
ню слава глас(ь) . ѿ.

Сиганик прѣсвѣтло .
звѣзда незаходещина .
из невѣриа въ разоумъ
б(о)ж(ь)ства прѣтворє
се . възведєнь быс(ть)
ѡс(вє)тити люди и
градъ . и въразъ
кр(ь)ста на н(ε)в(ε)-
сноу зрѣлъ кси .
оуслышалъ еси шт[ь]
тоудоу симъ повѣждаи
врагы своє . ѡноудоу
же прїемь разоумъ
д(о)уха . с(вє)щеникъ
бывъ и ц(а)рь . мастию
оутврьдилъ еси
цр(ь)квѣ х(ристо)воу
православныхъ ц(а)рей
шт[ь]ць . емоуже и
рака ицѣлєния точитъ .
костантине равноап(о)-
с(т)оле . съ м(а)т(ε)рию
б(о)гомодоу . моли се
ѡ д(о)ухахъ нашихъ .

	<p>слав'нага . сл(а)ва и н(ы)на . б(ог)ъ . троп(арь) и ѡтп[ѡ]с[тъ] .</p>	<p>слав(а) глас(ъ) . ѿ. Не ѡт[ъ] чл(о)в(ѣ)къ званик приклъ еси . нь такоже чюдныи павълъ . прикт же паче славне сик съвыше . константїне ап(о)с(то)ле ѡт[ъ] х(рист)а б(ог)а ибо знаменїе кр(ъ)ста на н(е)б(е)си оузрѣвъ . и тѣмъ оуловленъ вывъ яко добраа ловитва . симъ повѣдитель на видимик врагы . явилъ се кси неповѣдимъ тѣмже м(о)лим те . яко м(о)л(и)твѣника тепла . земнорѡднїи по достоанїю . памет(ъ) твою почитающе . съ дрѣзновеникмъ просити намъ просвѣщенїе . ѡцѣщенїе и велию м(и)л(о)сть .</p>
--	--	--

THE REVERENCE OF ST. CONSTANTINE AND HELENA IN MEDIEVAL SERBIA
(ACCORDING TO SERBIAN 13th AND 14th CENTURY MENAIA)

TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ

The service to the Holy Emperor Constantine and his mother Helena was included in the oldest Serbian menaions of the 13th and 14th century. The oldest copies are preserved in the manuscripts #361 of the SASA Archive and #627 of the collection of the National Library in Belgrade. A third service has also been included in this analysis, namely the one from the manuscript #145 of the Hilandar Monastery collection. The Hilandar service is dated to approximately same time as the one in the National Library collection. This paper offers a comparison of the three texts according to their structure and contents as well as the textological traits of the copies. For a better overview all three versions of the service to Saint Constantine and Helena have been published parallelly with an emphasis on the most prominent textological differences. Of course, some other questions regarding the differences between the translations remain to be discussed in some future studies. Moreover, the published copies offer an overview of the possible choices of hymnographic text for the service in question. The relationship between the services NBS #64 and Hilandar #145 is of particular interest as it demonstrates that the Serbian liturgical practice of the 14th century allowed an equal use of menaions that both differed in contents and combined new texts with older and newer translations that had been included in this service since mid-13th century. The texts analyzed in this paper reveal a notable variety within the Serbian liturgical practice prior to the introduction of the Jerusalem typicon.

Keywords: Emperor Constantine, Helena, Christianity, service, manuscript, menaion, transcript, textology.

ЛИТЕРАТУРА

- Averil – Hall 1999: Averil, C. - Hall, S. G., *Life of Constantine*, Oxford 1999.
- Barnes 1981: T. D. Barnes, *Constantine and Eusebius*, Cambridge, Mass. 1981.
- Богдановић 1978: Д. Богдановић, *Кашалої ћирилских рукојиса манасџира Хиландара*, Београд 1978.
- Богдановић 1982: Д. Богдановић, *Инвенџар ћирилских рукојиса у Јуџославију (XI–XVII век)*, Београд 1982.
- Burchardt 1983: J. Burchardt, *The Age of Constantine the Great*, Berkeley 1983.
- Eusebius 1902: Eusebius. *Werke*. Erster Band. *Über das Leben Constantins, Constantis Rede an die heilige Versammlung, Tricenntis, Rede an Constantin*, Hrs.im Auflage der Kirchenväter–Commision der Königl. Preussischen Akademie der Wissenschaften von Ivar A. Heikel, Leipzig 1902.
- Eusebius von Caesarea 2007: Eusebius von Caesarea, *De Vita Constantini (Über das Leben Konstantins)*. Hrs. V. Blackmann, H. Schneider, Brepols: Turnhout 2007.
- Мирковић 1961: Л. Мирковић, *Хеорџолоџија*, Београд 1961.
- Palma Digeser 2000: E. de Palma Digeser, *The Making of a Christian Empire: Lactantius and Rome*, London 2000.
- Стефан Првовенчани 1988: Стефан Првовенчани, *Сабрани сџиси*, Београд 1988.
- The Cambridge Companion to the Age of Constantine* 2006: *The Cambridge Companion to the Age of Constantine*, New York 2006.
- Штављанин-Ђорђевић, Гроздановић-Пајић, Цернић 1986: Љ. Штављанин-Ђорђевић, М. Гроздановић-Пајић, Л. Цернић, *Ојис ћирилских рукојиса Народне библиотеке Срдије*, Београд 1986.

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ

Зборник радова ОДЕЉЕЊА ЗА АРХЕОГРАФИЈУ
НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

ARCHEOGRAPHICAL PAPERS
Review of the ARCHEOGRAPHICAL DEPARTMENT
NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

ИЗДАВАЧ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
PUBLISHER
NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА

АНА КИЛИВАРДА
PROOFREADER
ANA KILIVARDA

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

МИРОСЛАВ ЛАЗИЋ
PUBLISHING EDITOR
MIROSLAV LAZIĆ

ШТАМПА

RETRO PRINT, БЕОГРАД
PRINTED BY
RETRO PRINT, BELGRADE

ТИРАЖ

300 примерака
CIRCULATION
300

Штампање завршено априла 2014.

Публикације за размену и рукописе за штампу
слати на адресу:

Народна библиотека Србије
Одељење за археологију
(за Археолошке прилоге)
Скерлићева 1, 11000 Београд
e-mail: vladan.trijic@nb.rs

Please, send original texts and/or publications
intended for exchange to the following address:

Narodna biblioteka Srbije
Odeljenje za arheografiju
(za Arheografske priloge)
Skerliceva 1, 11000 Beograd
e-mail: vladan.trijic@nb.rs

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

09(497.11)

АРХЕОГРАФСКИ прилози : зборник радова
Одељења за археографију Народне библиотеке Србије
= Archeographical papers : Review of the Archeographical
Department National Library of Serbia / главни и одговорни
уредник Светлана Јанчић ; уредник Татјана Суботин-
Голубовић. - [Штампано изд.]. - 1979, бр. 1- . - Београд :
Народна библиотека Србије, 1979- (Београд : Retro print). – 23 cm

Доступно и на: <http://nb.rs/publications/publication.php?id=24516>
. – Друго издање на другом медијуму: Археографски прилози
(Online) = ISSN 1452-2233
ISSN 0351-2819 = Археографски прилози (Штампано изд.)
COBISS.SR-ID 15982082